

Svendborg Felberedere.

DEN 29. December 1857 kom den Lov, som op-
 hævede det gamle Lavsvæsen, og dermed for-
 svandt disse gamle Institutioner, og alt hvad de
 gamle Lav havde ejet af Protokoller og Lavsgenstande
 spredtes for alle Vinde. Kampen for og imod Lavene
 havde staaet paa i mange Aar forud, og da de nu
 var ophævede, var Interessen for dem og deres Ejen-
 dele forbi, og saa godt som ingen tænkte paa at
 bevare Lavssagerne. Først senere hen begyndte man
 at samle sammen paa Stumperne, en Del Lavssager
 er saaledes efterhaanden havnet i vore Museer, og af
 skriftlige Sager er noget kommen til Arkiverne; men
 meget er desværre gaaet tabt, hvad der er beklageligt
 nok. Dog hænder det af og til, at et og andet
 atter kommer for Dagen, saaledes har man i Svend-
 borg været saa heldig, at finde tvende gamle Proto-
 koller fra det gamle Felberederlav, og det følgende er
 et Udtog, taget fra dem i det væsentlige. Begge er
 indbundne i hvidt Semsskind, den ene er selve Lav-
 bogen, hvis Blade er gennemdragne med $2\frac{1}{2}$ cm
 brede lyseblaa Silkebaand og forsynet med Byens
 Segl i rødt Lak, den anden har kun været anvendt
 til Ind- og Udskrivning af Læredrenge i Lavet.

Forinden de to nævnte Bøgers Indhold behandles, kan et Par Ord om selve Haandteringen Felbereder og det dermed beslægtede Haandværk Garver være paa sin Plads. Oprindeligt brugte alle de Haandværkere, som arbejdede med Huder, Skind og Læder selv at berede dem, garve dem, saaledes har f. Eks. en Skomager i Svendborg endog i Slutningen af det 19. Aarh. stadig selv garvet det Læder, han anvendte.

Ved Grundgravning i Svendborg Bys ældre Del, er man ofte stødt paa gamle med Bark fyldte Garverkar; men man har ikke kunnet konstatere fra hvilket Haandværk, de hidrørte. Endvidere har ved saadanne Gravninger vist sig meget Læderaffald, ja selv Rester af Sværdskeider af Læder, kan man paavise nærmere, dette er Beviser for, at Læder har været forarbejdet og bearbejdet igennem lange Tider paa Stedet. Af gamle Dokumenter ved man, at Remsniderne (Sadelmagerne) 1450 vare i Lav eller Gilde med Sværdfege og Guldsmede, og Navne som Jens Felbereder, Anders og Peder Remsnider, Hans Skinder og flere, som er nævnte i Dokumenter fra længst hensvundne Tider, fortæller at Haandværkere af Felberedernes Profession have boet i Byen igennem mange hundrede Aar.

Det Gilde i Middelalderen, hvortil Remsniderne hørte, havde en Skraa fra 1450 i ikke mindre end 32 Paragrafer, selve Gildet var indviet til »Johannes den Døber«, som det paa Latin hed »sancti Johannis baptiste«, og det havde sit Alter i Vor Frue Kirke i Svendborg.

Remsnidernes Segl er meget gammelt og viser »Johannes den Døber«s Hoved. Remsniderne blev senere til Sadelmagere.

Alt som Tiderne forandrede paa mangt og meget, udviklede sig fra de gamle Forhold Haandværkere, som udelukkende arbejdede med at berede Huder og Skind, de fik Benævnelsen Felberedere og Garvere. Ordet »Fel« er oprindeligt et tysk Ord, som betyder Skind, og Garver er ogsaa opstaaet af det tyske »Gerber«, der betyder en, som bereder Skind, altsaa betyder begge Benævnelser Skindbereder; men der er den Forskel paa de to Haandværk, at en Felbereder, der ogsaa kaldes Hvidgarver ikke garver med Bark, hvorimod en Garver, der tidligere ogsaa kaldtes »Lohgarver«, af det tyske Ord »Loh«, som betyder Bark, garver med dette Materiale.

I gamle Dage betegnedes Felberederne og Garverne som Skindere, og i Chr. V. danske Lovs 3die Bog 13. Kapitel, Paragraf 23 ses, at de maatte bo paa Landet. Benævnelsen Skinder anfører allerede Molbech i sin Ordbog 1833, som værende en forældet Betegnelse paa de nævnte Haandværkere.

Felberederne fik deres Lavsartikler den 6. Marts 1686, medens Garvernes først er udstedt den 3. August 1731. I Følge Forordningen af 1. Juli 1746 maatte enhver paa Landet indtil videre selv lade sine Huder og Skind barke og berede. 1831 frakendte en Politiretsdom Barkgarverne Ret til at tilberede Skind med Alun samt at sælge aluneret Skind, heraf kan man se, at de to saa nærliggende Haandværk stod skarpt overfor hinanden, og holdt strængt paa deres Rettigheder.

Af gamle Lavssager fra Svendborg Felberedere kendes Lavets Signet af Messing, det forestiller to springende Hjorte om et Træ, derunder to Falsjern overkors med følgende Omskrift, »Felberedernis Laues

Seigl i Suenborg«, endvidere en Topfigur af Sølv, som antagelig stammer fra Lavets Velkomst, Figuren fremstiller en Mand med en Fane paa en Stang, og paa Figuren staar, »Older Mand Denne Man givet af C. Ravn 13. Juni 1824«, og paa Fanen staar, »Naar Lauget scal hentes, og Skienken Frem sendes, Fra Mester til Mester, Fra Svend og til Svend, Da se vi en Fane, som Verten lod dane og sætte paa Skienken. Til Ære som Ven. Johan Friderich Chr. Bech, Ao. 1794.«, og endelig en Lade, alle tre Genstande er i privat Eje.

Den ovenfor omtalte Lavsbog er autoriseret den 6. Maj 1686, altsaa kun to Maaneder efter Artiklernes Udstedelse, den anden Protokol er ikke autoriseret, og begge er nu deponeret i Landsarkivet i Odense. Lavsbogens Indhold begynder saaledes, »Wdi Denne Indbundne Felberedernis Laugs Bog Wdi Suenborig, findes Ithundrede halvfemtsinds tiuffe og fire Blade, Nommererit Igiennem dragne og forseget, Huor paa Rigtigen Møde dag og Datum skall Indskriffues. Huem som Sig i laugett Indgiffuer Saa met og alt hvis som Tiid effter anden uti Lauget forrefalder, og huilche Oldermanen Sig dermed opleeses i alt, med Samptlig Laugesbrødre der erre i nærværendes att forholde. Effter alle de puncter Som udi Kongelig Maytts: aller naadigste Udgifffuen forordning og laugs Artickler findis undertegnedt, og det Saaledes som de det paa agte at for Suare.

Actum Suenborig Raadstue Den 6. May Anno 1686«.

Herunder er flere ulæselige Underskrifter; men dernæst følger:

»Effterskrevne Mestre og Mestersvende er udi

felbereder lauset her udi Suenborig, og forund Kongl: Maytts allernaadigste giffne Laugs Artickler felberederne giffuet den Dato War udi lauset Nemblig: Anders Pedersen. Peder Hendrichsen. Jens Lauridsen. Friderich Clausen, Oldemanden. Knud Petersen. Christen Danielsen.

Datum Suenborgs Raadstue 22. Juli 1686.«

Den 5. August 1686 har Bogen første Gang været benyttet til Indførsler, og det angives udtrykkelig baade denne Gang og fremdeles, at Lavet var forsamlet i Følge Øvrighedens Tilladelse paa Raadstuen i Svendborg i Nærværelse af Byens Borgmester og tvende Raadmænd. Denne Dag blev ikke mindre end tre Læredrenge indskrevne i Lavsbogen, og samme Dag optoges en Svend i Lavet som Mester. Naar en Dreng skulde antages som Læredreng eller, som det kaldtes, inskrives i Lavet, foregik dette i Nærværelse af alle Lavets Medlemmer, og tillige overværedes det af Borgmesteren og en eller to Raadmænd. Til at begynde med foregik denne Handling paa Byens Raadhus, senere hen nøjedes man med at møde i Lavshuset, hvorved saavidt det kan ses, maa forstaas Oldemandens private Bopæl.

Den til Indskrivningen anvendte Formel forandrede sig gennem Aarene og aftog en Del i Omstændelighed; men er dog i Hovedsagen nogenlunde ens, medens det viser sig at Læretiden var i høj Grad forskellig, i Reglen varede den fra fire til seks Aar eller længere, Grunden er vistnok den, at Sønner af Lavmedlemmer slap hurtigere gennem Skærsilden end udenforstaaendes Børn, og muligvis kan Alderen ogsaa her have haft nogen Indflydelse, det vides saaledes, at det ikke var saa sjældent, at Personer, der

antoges i Lære, ofte havde en ret fremrykket Alder, endog helt op mod en tredive Aar.

Formlen for en saadan Indskrivning saa saaledes ud:

»Anno 1689 dend 11. December. Var Felbereder Lauget tillat effter skriffelig Begiering at samles. Hvor da herpaa Raadstuen passerit som følger. Knud Pedersen Felberedernes nuværende Oldermænd, fremstillede til Indtegning udi Lære at antage en Læredreng Nafnlig Jacob Hansen, Barnfødt udi Kjøbenhavn, hvis Lære skal angaa fra Nytaarsdag An. 1690 og skal vare til Dagen igien Næst paa følgende 4re Aar til Anno 1694. Og imidlertid hafver Mesteren K. P. Drengen tilsagt, at forsiune hannem med Nødtørfdig føde og Klæder, sampt samme friholde for alt paa kommende Kongl: Contribut. Og naar hans Lære Aar er til Ende, da at forære hannem til Afsked, Een goed Læder Klædning, effter gammel Skik og Sædvaner, og Imidlertid naar bemeldte J. H. er udi samme sin Lære, og hafver hand Mesteren tilsagt og belofvet, udi alle Maader at tiene, Erlig, Troe og flitig som en Læredreng udi alle Maader effter Kongl: Mayst: Allernaadigste udgangne Forordninger eigner og anstaar, hvorfor hans Stiffader Cort Rasmussen ogsaa er Cautions Mand foer, og for Lauget samptlig tilstede Værende Mestre, ragte K. P. Haand.«

Som Garanter mødte ofte Drengens Fader eller andre, som sagde god for ham. Hvad Mesteren skulde yde sin Læredreng efter udstaaet Læretid kunde være noget Forskelligt. I mange Tilfælde anførtes, at Drengen ogsaa skulde vise Mesterens Hustru den fornødne Lydighed og Respekt.

Naar efter forløben Læretid, Drengen havde gennemgaaet sine vedtagne Læreaar og var udlært, kom

saa det Tidspunkt, hvor han avancerede til at være Svend, og han skulde af Lavet udskrives som Dreng og atter indskrives som Svend, ogsaa denne Handling foregik paa Raadhuset, senere hen i Lavshuset, og hertil krævedes baade Øvrighedens Tilladelse og Nærværelse paa samme Maade, som naar en Dreng antoges i Lære, det kaldtes at »løsgive af Lære«, og det indførtes højtideligt i Protokollen, at N. N. Læredreng havde udstaaet sin Læretid, havde været ærlig, tro og flittig, som det sig egnede og anstod en saadan Dreng, og at Mesteren erkendte ham for at være dygtig nok til at være Svend, og derpaa fik den ny Svend sit Lærebrev, saa takkede den nybagte Svend sin Mester for god »Medfart«, og mange Gange anføres at ogsaa Mesteren takkede Læredrengen for hans gode og upaaklagelige Opførsel, og Handlingen sluttede med, at Mester og Svend gav hinanden Haanden. Kun i et ganske enkelt Tilfælde tales om at Svenden skulde »krones«, en Ceremoni, som f. Ex. Snedkernes Behøvling; men nærmere herom fortæller Protokollerne ikke.

Maalet for en Svend maatte jo være, selv en Gang at opnaa Mesterværdigheden, og denne Handling foretoges som de andre i Nærværelse af Øvrighed og paa samme Steder. Et Eksempel af de mange vil vise, hvorledes Formlen for denne Forfremmelse tog sig ud. »Onsdagen den 9. April 1710 i Magistratens Nærværelse, hvor da Oldermændene fremkom med sine Laugsbrødre, som efter Begæring og Tilladelse af Magistraten var opvaret. Og da fremstod Rudolph Hansen Felberedersvend, barnfød her i Byen, som og sit Haandværk her i Byen hos Mesteren Christian Jensen lært haver, og begæret herefter for

Mester at maatte indskrives, og derefter i Lavet for Mester at passere. Heri samtykkede samtlige Laugs- mestre, hvorfor han havde at betale til Lavshuset 4 Lod Sølv, til Lavets fattige 2 Lod Sølv, til Oldermænden 2 Lod Sølv og Raadstueskriveren 1 Lod Sølv, hvilket ialt udgjorde $4\frac{1}{2}$ Rigsdaler«. For dette Beløb, som altid var ens, for at opnaa Mesterværdighed, sattes en Termin; men det ses ogsaa, at den ikke altid overholdtes, og at Lavet af og til maatte rykke for Beløbet.

Felberedermestre, der tilflyttede Byen, maatte ansøge om Optagelse i Lavet, i enkelte Tilfælde optoges ogsaa Mestre, som var Udlændinge, og Indskudet var da som ovenfor nævnt; men en saadan Mester maatte som Betingelse for at blive optaget først præsentere sit Borgerbrev.

Naar Lavet var forsamlet og Oldermænden begærede Ordet, skete det for »aabne Lavslade«, det er ganske vist ikke anført hver Gang; men det har sikkert nok været en Regel, der overholdtes, det gav Forsamlingen et Anstrøg af Højtidelighed, idet Lavet da herskede over de mødte; men først naar Laden var aabnet.

Lavets Oldermann skiftede hvert fjerde Aar, saaledes at en ny valgtes, naar de fire Aar, hvori Oldermannen fungerede som saadan, var forløbne, dette foregik som de andre Lavshandlinger i Magistratens Nærværelse, hertil brugtes ogsaa en særlig Formel, hvoraf det vigtigste var, at Oldermannen begærte sig fritagen for sit Hverv, og at Lavsbrødrene intet havde herimod at erindre, og enkelte Gange bruges i Protokollen Udtrykket om Oldermannsstillingen »Oldermannslæn«. Den ny Oldermann

modtog ved denne Lejlighed samtlige Lavssager og Bøger, og der tilføjes i Protokollen ved slig Lejlighed, at han havde at rette sig efter den aflagte Ed, og Lavets allernaadigste Lavs Artikler, og paaagte at de overholdtes.

Ofte benævnes Borgmestre og Raadmænd, naar de overværede Lavsmøderne, som Lavets Bisiddere.

Den anden ikke gennemdragne Protokol er ført fra det 18de Aarhundredes første Halvdel og til Lavet var ophørt at existere som saadant i 1861; men mærkelig nok er der af og til flere Aar, hvori ingen Indførsler af Læredrenge findes, Grunden her til kendes ikke.

Ved Svendborg Felberederlav indskreves ogsaa Læredrenge af Mestrene i Faaborg, Nyborg og Rudskjøbing, som da hver Gang maatte rejse til Svendborg, naar en Dreng enten skulde indskrives eller udskrives ved Lavet, det kan man endda forstaa, det var Naboerbyer, og der har maaske været for faa, muligt kun en enkelt Mester, saa der ikke var noget Lav; men mere mærkeligt synes det at være, at Felberedermestre fra saa fjerne Byer som Nakskov, Maribo, Saxkjøbing og Nykjøbing paa Falster ogsaa benyttede Svendborglavet til at indskrive og udskrive deres Læredrenge ved, det maa dog den Gang have været en længere Rejse; men ikke desto mindre har det ofte været Tilfældet især i det 18de Aarhundredes Slutning, helt op i det følgende, ses det at have fundet Sted ret ofte, ja en enkelt Gang er endogsaa en Dreng fra en Mester i Roskilde kommen til Svendborg for at blive indskreven i Lavet, og hver Gang nævnes det udtrykkeligt, at den paagældende Mester var Lavsbroder af Svendborg Felbereder Lav. Maaske

kan flere Aarsager have gjort sig gældende eller bevirket dette ret mærkelige Forhold. Saaledes kan det tænkes, at Lolland-Falsters Stift, der først udskiltes fra Fyns Stift i 1803, kan have hørt ind under Svendborg Lavet fra ældre Tid, endvidere kan Forhold fra Regeringens Side ogsaa have været medvirkende Aarsag, idet man maaske ikke brød sig om at have eller oprette flere Lav, end dem, som alt den Gang bestod, man maa her erindre, at paa de Tider var Bevægelsen for Lavenes Ophør fremme, og sluttelig kan Grunden muligvis ogsaa have været den, at Felberederne i Svendborg har været i Besiddelse af særlig Dygtighed i Faget, der var anerkendt af Lavene andre Steder, noget lignende skal saaledes have været Tilfældet for Smedene i Køge. I Aaret 1817 fandtes i Svendborg ti Mestre i Lavet og tre Garvermestre udenfor Lavet med tilsammen femten Svende og Dreng. En enkelt Gang omtaltes, at Laden erstattedes af en ny og bedre, og i Aaret 1717. anskaffede Lavet sig et nyt Ligklæde.

I Begyndelsen holdtes fast ved de noget omstændelige Indskrivningsformer, efterhaanden blev disse mere kortfattede, navnlig da Oldermænd og Lavbrødrene udførte det alene, og Borgmestre og Raadmænd var ophørte at fungere som Bisiddere, og Borgmesteren nøjedes med at tillade Lavsmøderene; men hen mod Slutningen af Lavets Tilværelse som saadant ses det, at Byfogden eller hans Stedfortræder har bivaanet Lavshandlingerne igen.

Sidste Gang, at Protokollerne har været i Brug er den 3. December 1861, da en Læredreng blev Svend efter fuldendt Svendestykke, som bestod i, at berede et Deger Faareskind, der erklæredes for at være et i

enhver Henseende godt og antageligt Svendestykke, og Protokollen undertegnedes for sidste Gang af Oldermænden, tvende Mestre og Byfogdens Fuldmægtig, og dermed var det gamle Svendborg Felberederlavs Saga forbi.

Johannes Olsen.

Ved Udarbejdelsen er benyttet følgende Bøger, Chr. V. danske Lov. J. Begtrup, Svendborg Kjøbstad 1823. De tvende Protokoller fra Svendborg Felberederlav. J. Olsen, Svendborg Bys Historie. C. Molbechs Ordbog 1833. C. Nyrops middelalderlige Gilder og Lavskraaer og flere mindre Skrifter af samme Forfatter.